

УДК 378.011.3-051:796]:37.018.4"36"

PROSPECTS OF USING THE DIDACTIC MODELS OF BLENDED LEARNING IN PROFESSIONAL EDUCATION OF FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS DURING THE WAR AND POST-WAR PERIOD
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Danyso O.V. / Даниско О.В.*PhD, Associate Prof. / к. пед. н., доцент*
ORCID ID: 0000-0003-4040-562X**Kornosenko O.K. / Корносенко О.К.***D.of P.S., Prof. / д.пед.н., проф.*
ORCID: 0000-0002-9376-176X*V. G. Korolenko National Pedagogical University,*
*2 Ostrozko St., 36011, Poltava, Ukraine**Полтавський національний університет імені В.Г. Короленка,*
Полтава, вул.Остроградського 2, 36011

Анотація. В умовах становлення військової економіки заклади вищої освіти намагаються знайти нові підходи щодо організації освітнього процесу, які б дозволили їм готувати мобілізаційний резерв на якісному рівні. Автори здійснили класифікацію та характеристику варіативних дидактичних моделей змішаного навчання, що можуть бути впроваджені з метою вирішення дидактичних та організаційно-методичних завдань професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у воєнний час та в повоєнний період. Зокрема, наголошується, що використання таких моделей, як змішана освітня програма; змішаний індивідуальний навчальний план; змішана навчальна дисципліна; контактна сесія може забезпечити інтеграцію цифрових та педагогічних технологій, розвантаження навчальних аудиторій, зменшення навчального навантаження викладачів та академічного навантаження здобувачів освіти, індивідуалізацію освітнього процесу, мінімізацію небезпечних факторів.

Ключові слова: моделі, змішане навчання, дидактичні особливості, професійна підготовка, майбутні учителів фізичної культури, воєнний час

Вступ.

Глобальна пандемія засвідчила необхідність використання дистанційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Означена тенденція зберігається і в умовах російської агресії, коли українська вища школа змушена відновлювати освітній процес віддалено за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів і технологій.

За даними Міністерства освіти і науки України, на кінець квітня близько 7,1 млн осіб із 44-мільйонного населення України є внутрішньо переміщеними особами, а більше 5 мільйонів українців, з-поміж яких 1,3 мільйони – студенти закладів вищої освіти, перебувають за межами держави. Унаслідок значних руйнувань або повного знищення інфраструктури та з огляду на безпекову ситуацію, у більшості регіонів України докладаються зусилля для продовження освітнього процесу засобами дистанційних технологій. Це надає можливість здобувачам освіти безпечно відвідувати онлайн-заняття, а науково-педагогічним працівникам їх проводити з будь-якого куточку України та світу,

що є особливо важливим за обставин тимчасової неможливості фізичної присутності. Більше того, таке рішення дозволяє деяким із 80 000 іноземних студентів, які вимушено повернулися додому, продовжити освітній процес та завершити навчання за обраними освітніми програмами [8, с. 3].

Незвичні умови життєдіяльності, навчання та праці, зумовлені російською агресією, потребують обґрунтування та реалізації швидких і водночас простих рішень для освітян та здобувачів освіти. Численні свідчення осіб, що перебували чи перебувають в окупаційних населених пунктах; осіб, які змушені були покинути свої домівки і переселятися у більш безпечні місця, у тому числі, за межами України, а також кількість здобувачів вищої освіти, які перебувають у лавах Збройних Сил України або територіальної оборони, підтверджують необхідність пошуку нових моделей організації освітнього процесу. Зважаючи на нестабільну ситуацію та підвищені вимоги щодо безпеки учасників освітнього процесу в період воєнних дій, доба так званого «вимушеного дистанційного навчання» може затягнутися на невизначений період. Разом з тим, наявний зарубіжний досвід розбудови освітньої сфери у повоєнний період засвідчує неможливість повного повернення доцифрових моделей організації освітнього процесу у вищій школі, а відтак актуалізує роль інноваційних освітніх технологій, насамперед, реалізації змішаного навчання.

Мета статті полягає в класифікації та характеристиці інноваційних моделей змішаного навчання, що можуть бути використані для вирішення дидактичних та організаційно-методичних завдань професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у воєнний час та в повоєнний період.

Основна частина.

За даними зарубіжних досліджень [9], поєднання контактного аудиторного та веб-викладання забезпечує доступ до широкого діапазону освітніх стратегій та методів розвитку професійних навичок студентів. Практика використання змішаного навчання в часи пандемії засвідчила підвищення здатності студентів навчатися самостійно, мислити творчо, адаптувати освітній контент до індивідуальних потреб, здібностей та професійного досвіду.

Водночас змішане навчання як педагогічний феномен, незважаючи на багаторічну історію, наразі не має універсального визначення. Найбільш вживаним є потрактовування цього терміну американськими науковцями Д. Харрісон та Н. Веган [6] як продуманого поєднання досвіду навчання віч-на-віч та онлайн. Таким чином, змішане навчання – це термін, що застосовується до освітньої практики, що здійснюється за допомогою певної комбінації безпосереднього очного та електронного навчання. Саме завдяки використанню технологічно-опосередкованих складників такої практики студенти та викладачі не обов'язково мають бути фізично разом в одному місці, але можуть бути присутні віртуально (у цифровому середовищі) через глобальну інтернет-мережу. Отже, ми визначаємо змішане навчання як форму організації навчального процесу, що поєднує мережевий (онлайн) та очний (живий) форматів викладання та учіння – («online + life»).

У багатьох публікаціях, а також у більшості нормативних та інструктивно-методичних документах за замовчуванням передбачається, що змішане

навчання є певною моделлю організації освітнього процесу [1; 2; 5]. Традиційно виокремлюють чотири базові моделі: ротаційна, гнучка, самостійне змішування, віртуально збагачена [7]. Практичний досвід засвідчує, що в освітньому процесі формула «online + life» залежно від дидактичної мети може мати значно більший діапазон варіювання моделей з різним рівнем педагогічної ефективності. Різноманітність можливих моделей змішаного навчання пояснюється насамперед тим, що комбінації «online + life» можуть бути реалізовані на різних рівнях навчального процесу: *на рівні освітньої програми* (в онлайн-формат переносяться певні елементи освітньої програми – освітні компоненти: блоки навчальних дисциплін, кваліфікаційні роботи, виробничі практики, сертифікатні освітні програми); *на рівні навчальної дисципліни* (в онлайн-формат переносяться окремі навчальні дисципліни); *на рівні модулю або теми навчальної дисципліни* (різне співвідношення online/life при реалізації типових дидактичних етапів освоєння навчальної теми — вивчення нового матеріалу, закріплення, контроль); *на рівні навчального заняття* (в рамках одного заняття чергуються етапи «живого» навчання та онлайн-діяльності студентів); *на рівні освітньої технології*, коли частина етапів реалізується у форматі контактних годин (безпосередня взаємодія в аудиторії), а частина – у форматі онлайн-діяльності (опосередкована взаємодія учасників навчального процесу між собою та з контентом в аудиторії чи за її межами засобами онлайн-технологій) без прив'язки до класно-урочної системи організації навчальних занять.

Аналіз наукової літератури (В. Блінов, І. Сергєєв [1]; О. Нестуля, С. Нестуля, Н. Кононець [3]) дозволив нам виокремити чотири інноваційні варіативні моделі змішаного навчання, що можуть розглядатися як педагогічно ефективні для системи професійної освіти майбутніх учителів фізичної культури в умовах правового режиму воєнного стану та в довгостроковій перспективі – у повоєнний період, а саме: *змішана освітня програма; змішаний індивідуальний навчальний план; змішана навчальна дисципліна; контактна сесія*. Розглянемо їх.

Модель «Змішана освітня програма». Особливість даної моделі полягає в тому, що вивчення певних компонент освітньої програми за рішенням адміністрації закладу вищої освіти переноситься в онлайн-формат із урахуванням чинного нормативно-правового поля та специфіки конкретних дисциплін. Так, в онлайн можуть бути виведені дисципліни циклу загальної підготовки для спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) («Філософія», «Безпекознавство», «Українська/Іноземна мова за професійним спрямуванням» тощо); окремі теоретичні вибіркові навчальні дисципліни, кваліфікаційні роботи. Поряд із цим, спеціалізовані дисципліни професійного циклу обов'язково мають відбуватися у площині «живої» освітньої взаємодії, як засвідчує досвід використання технологій дистанційного навчання в умовах пандемії. У цьому контексті слід відзначити, насамперед, такі компоненти освітньої програми, що передбачають проведення практичних та лабораторних робіт із використанням спеціалізованого обладнання («Біохімія»; «Основи медичних знань» тощо); професійнозначущі навчальні дисципліни, що

вимагають формування техніко-тактичних, суддівських навичок з видів спорту, а отже контактної роботи учасників освітнього процесу на всіх етапах – ознайомлення з новим матеріалом, його закріплення, контроль засвоєння («Теорія і методика викладання гімнастики /плавання /легкої атлетики /спортивних ігор», «Ритміка і хореографія», «Спортивно-педагогічне вдосконалення» тощо); комплекс навчальних та виробничих практик.

Впровадження моделі «Змішана освітня програма» потребує якісної підтримки навчання з боку викладачів та розроблення відкритого електронного навчально-методичного забезпечення курсів, що викладатимуться онлайн. Використання такої моделі допоможе досягти таких організаційно-педагогічних ефектів у період воєнного стану та в повоєнний час: скорочення аудиторного навантаження і вивільнення аудиторного фонду; зменшення контактної взаємодії в освітньому процесі; зменшення часу на освоєння матеріалу здобувачем освіти; можливість індивідуалізувати темп освоєння освітньої програми (наприклад, здобувачі вищої освіти можуть достроково завершити вивчення онлайн-курсів і зосередитись на здобутті більш складних і значущих умінь, навичок та компетенцій); формування у студентів самостійності та відповідальності в навчанні (за вдумливої педагогічної підтримки та якісного навчального контенту). В умовах військового стану така модель може застосовуватися, насамперед, для здобувачів, котрі, проживають неподалік ЗВО. Для студентів, які тимчасово перебувають в інших містах України або за кордоном, реалізація такої моделі може розглядатися в рамках академічної мобільності і передбачати також можливість зарахування результатів навчання за суміжними освітніми програмами українських або зарубіжних ЗВО, у тому числі відкритих онлайн-курсів таких освітніх платформ, як Coursera, EdX, Prometheus. В умовах повоєнного стану вона може бути запропонована здобувачам старших курсів, котрі навчаються за освітніми програмами першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Модель «Змішаний індивідуальний навчальний план» характеризується забезпеченням на організаційно-педагогічному рівні індивідуального підходу до здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. До контингенту таких відносимо: осіб з інвалідністю; здобувачів освіти, які за станом здоров'я тимчасово не можуть відвідувати аудиторні контактні заняття; обдарованих, а також високомотивованих здобувачів освіти, які характеризуються високим рівнем особистісної зрілості, самоорганізації та відповідальності; здобувачів освіти, які освоюють одночасно більше однієї основної освітньої програми або здобувають другу вищу освіту; здобувачі освіти, які поєднують навчальну і професійну (зокрема, педагогічну та спортивну, а у воєнний час – військову) діяльність; іноземних студентів. Базовий дидактичний ефект для всіх зазначених категорій користувачів полягає в індивідуалізації темпу освоєння елементів освітньої програми. Інший значущий ефект – забезпечення доступності освітньої програми для студентів, які не завжди можуть фізично бути присутнім на заняттях. Вибір елементів, що переводяться в онлайн, здійснюється адміністрацією ЗВО на основі запитів здобувачів освіти або їхніх батьків чи законних представників.

Головна організаційно-педагогічна відмінність цієї моделі від попередньо полягає в тому, що навчальні дисципліни мають одночасно викладатися у двох форматах: для переважної частини здобувачів в очному; а для здобувачів, які навчаються за змішаним індивідуальним планом – у форматі онлайн (на відміну від моделі «Змішана освітня програма», де кожен освітній компонент викладається або очно, або онлайн). Практика засвідчує, що модель «*Змішаний індивідуальний навчальний план*» охоплює незначну кількість здобувачів освіти (як правило, 2–5% від загального контингенту), що дозволяє проводити з ними цілеспрямовану освітню діяльність як на етапі формування індивідуального навчального плану (визначення форми освоєння тієї чи іншої дисципліни, складання індивідуального навчального графіка), так і на етапі навчання (консультування, організаційна та тьюторська підтримка, персоналізований контроль знань). На нашу думку, така модель в умовах військового стану дозволила б здобувачам освіти навчатися в зручному для них режимі та поєднувати навчання з іншими видами діяльності, у тому числі, з обороною держави та виробничою діяльністю. У повоєнний час така модель змішаного навчання сприяла б залученню здобувачів освіти з різних регіонів України та світу.

Наступна модель «*Змішана навчальна дисципліна*» передбачає інтеграцію синхронної (наживо/ life) з асинхронною (відстроченої в часі та опосередкованої цифровими ресурсами / online) освітньої взаємодії при вивченні окремої дисципліни. У даному випадку певні модулі або теми курсу викладаються онлайн для всієї навчальної групи (поток, курсу). Важливо, щоб онлайн компонента містила усі дидактичні етапи її засвоєння – опрацювання нового матеріалу, закріплення знань, контроль та оцінювання результатів навчання. Визначення частки матеріалу, що вклатиметься онлайн відбувається на етапі розроблення робочої програми та/або силабусу навчальної дисципліни з можливим плануванням мінімальної та максимальної частки очної та онлайн взаємодії. Також важливо враховувати специфіку матеріалу, що викладається, адже зростання частки онлайн можливе за умов, коли: передбачається значний обсяг типових алгоритмів опрацювання матеріалу чи виконання завдань; використовуються завдання невисокого рівня складності, завдання, подібні до попередньо вивчених за змістовними характеристиками та (або) за логікою освоєння; завдання, пов'язані з формуванням та використанням ІТ-компетенцій; вивчаються об'ємні теоретичні розділи й теми, що не потребують практичних, лабораторних та групових робіт на етапі закріплення та застосування знань. В очному форматі обов'язково мають викладатися розділи та теми, що вимагають використання спеціального обладнання або ліцензійного програмного забезпечення, групових форм роботи для відпрацювання практичних знань, умінь та навичок (лабораторні роботи, навчально-тренувальні заняття з видів спорту, виробнича практика тощо), а також теоретичний матеріал підвищеної складності. Зазначена модель є однією з найбільш традиційних, яку використовували вітчизняні заклади вищої освіти під час пандемії. Її дидактичні особливості полягають в поступовому переході із очного до віддаленого навчання, а відтак збільшення частки онлайн.

Перевагами моделі «Змішана навчальна дисципліна» за умови розроблених якісних електронних освітніх ресурсів, грамотного та чіткого розподілу етапів life/ online та попереднього навчання студентів алгоритмам організації навчальної діяльності в умовах змішаного навчання полягають у можливості здобувачів освіти зосередитись на вивченні складних та важливих розділів курсу, тим самим підвищити якість засвоєння матеріалу; прискореного засвоєння онлайн-тем та модулів; поступового розвитку компетентностей самостійного навчання у цифровому освітньому середовищі. Крім того, урізноманітнення інформаційних джерел, мультимедійність подачі навчального матеріалу, гнучкий режим навчальної роботи сприяє підвищенню академічної мотивації та результативності навчання здобувачів вищої освіти.

Реалізація такої моделі у воєнний час потребує збільшення частки онлайн-викладання (теоретичний матеріал, виконання завдань самостійної роботи, поточне тестування; захист кваліфікаційних робі). Практичні, лабораторні заняття, виробнича практика, семестрові та атестаційні екзамени по можливості варто зберегти в очному форматі. Відтак її використання можливе на територіях, де не відбуваються активні бойові дії і контингент здобувачів перебуває в межах безпечної доступності до ЗВО. У повоєнний період застосування такої моделі можливе за умови збільшення очної навчальної взаємодії для студентів першого і другого курсів. Для студентів старших, і особливо випускних курсів, навпаки, має збільшуватися онлайн компонента з дотриманням принципів систематичності і послідовності у формуванні знань, умінь, навичок, що дозволить їм навчатися у зручному темпі і відвідувати за ЗВО певним розкладом очних занять (у визначені дні, через тиждень, останній тиждень місяця тощо).

Модель «*Контактна сесія*» є однією з традиційних та такою, що використовується в більшості закладів вищої освіти України для організації навчального процесу здобувачів вищої освіти заочної форми навчання. Пандемія COVID19 актуалізувала значення означеної моделі як найбільш прийнятної для забезпечення віддаленого навчання під час хвиль поширення інфекції. Дидактичні особливості її реалізації полягають в тому, що протягом навчального року (семестру) організуються нетривалі (від одного до трьох тижнів) очні заліково-екзаменаційні сесії, до яких здобувачі освіти готуються в міжсесійний період віддалено: виконують наперед визначені завдання самостійної роботи. Використання інформаційно-комунікаційних освітніх технологій дозволяє здійснювати онлайн поточний контроль результатів навчання і консультування з викладачами щодо виконання завдань. Таким чином, основна частина роботи з освоєння, закріплення та застосування на практиці нового матеріалу, виконання проєктних завдань та кваліфікаційних робіт виводиться в онлайн. Під час очної сесії, як правило, реалізуються такі форми організації освітнього процесу, як лекції, семінари з окремих, як правило, укрупнених, тем навчальної дисципліни з метою їх поглибленого вивчення; практичні та лабораторні заняття з метою закріплення фаховозначущих навичок і компетентностей здобувачів освіти; індивідуальні та групові консультації з ключових проблем курсу; проміжний (рубіжний) та

підсумковий контроль (наприклад, у формі заліків / екзаменів / захисту курсових проєктів, кваліфікаційних робіт).

У воєнний час модель «*Контактна сесія*» широко використовується у практиці професійної освіти закладів вищої освіти для вирішення ключового завдання: організації освітнього процесу для здобувачів усіх рівнів та форм навчання з метою забезпечення їхнього життя і здоров'я до стабілізації військово-політичної ситуації в регіоні чи країні. У повоєнний період цінність цієї моделі вбачаємо у можливостях реалізації додаткових програм професійного розвитку різних типів (підвищення кваліфікації, перепідготовка, стажування) та різної тривалості незалежно від офіційно заявленої форми реалізації програми.

Висновки.

Таким чином, з'ясовано, що діяльність сучасних закладів вищої освіти під впливом несприятливих соціальних, економічних, політичних чинників зазнає потужних трансформацій. Якщо донедавна для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників українських університетів вони були зумовлені глобальними викликами поширення коронавірусної хвороби, то нині на порядок денний виступають проблеми, пов'язані з наслідками російської агресії. Досвід організації змішаного навчання, напрацьований вітчизняними ЗВО під час пандемії, дозволив більшості закладів продовжити освітній процес без суттєвого зниження його якості. Утім, проблеми, зумовлені військовою економікою (переміщення, часткова руйнація окремих ЗВО, залученість окремих студентів та викладачів до волонтерської чи оборонної діяльності; нестабільна економічна ситуація, а відтак ускладнення обов'язкових виплат) змушує заклади вищої освіти здійснювати пошук нових форм і технологій професійної освіти. Пропонована у статті класифікація та систематизація варіативних освітніх моделей змішаного навчання та їх характеристика має на меті сприяти вітчизняним педагогічним ЗВО, зокрема тим, які готують майбутніх учителів фізичної культури, ефективно інтегрувати цифрові та педагогічні технології, розвантажити навчальні аудиторії, зменшити навчальне навантаження викладачів та академічне навантаження здобувачів освіти, індивідуалізувати навчальний процес, мінімізувати небезпечні фактори, що в сучасних умовах є першочерговими завданнями та запорукою їх успішного функціонування.

Література

1. Блинов В.И., Сергеев И.С. Модели смешанного обучения в профессиональном образовании: типология, педагогическая эффективность, условия реализации. *Профессиональное образование и рынок труда*. 2021. № 1. С. 4–24.
2. Ерицян Л. А. Технология «Перевернутый класс» в обучении межкультурному иноязычному общению студентов среднего профессионального образования. *Английский для нефилологов. Проблемы ESP-2020*. Воронеж, 2020. С. 51–55.
3. Нестуля О., Нестуля С., Кононец Н. Варіативні моделі змішаного

навчання (blended learning) у вищій школі: досвід ПУЕТ. *Вища школа*. 2021. № 11. С. 7–20.

4. Цюняк О., Розлуцька Г. Змішане навчання як інноваційна форма організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. № 2 (49). (Серія «Педагогіка. Соціальна робота»). С. 232–235. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.232-235

5. Фаизова Э. Ф. Смешанное обучение как форма организации учебно-познавательной деятельности студентов колледжа. *Фундаментальная и прикладная наука*. Челябинск: ЧГПИ, 2015. С. 187–190.

6. Garrison D. Randy, and Vaughan Norman D. *Blended Learning in Higher Education*. San Francisco, CA, USA: Jossey-Bass, 2012. 272 с. ISBN: 978-1-118-26955-8.

7. Horn M., Staker H. *Blended: Using disruptive innovation to improve schools*. San Francisco: Jossey-Bass, 2015. 612 с.

8. Impact of the Russian Federation's invasion of Ukraine on the Ukrainian higher education sector: BRIEFING. Geneva : European University Association asbl, April 2022. P. 3.

9. Means B., Toyama Y., Murphy R., Bakia M., & Jones, K. *Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies*. US Department of Education. 2009. 93 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED505824>

Abstract. *In conditions of military economy formation, higher educational institutions are trying to find new approaches to the organization of the educational process, which would allow them to prepare a mobilization reserve at a high level. One of the innovative solutions, which was effective during the pandemic, is blended learning. The authors have classified and characterized the variable models of blended learning that can be implemented in order to solve didactic and organizational and methodological tasks of training future physical culture teachers during the wartime and in the post-war period. In particular, it is emphasized that the use of such models as a blended educational programme; blended individual curriculum; blended discipline; the contact session can ensure the integration of digital and pedagogical technologies, unloading classrooms, reducing the teaching load of lecturers and academic load of students, individualization of the educational process, minimization of dangerous factors to restore a safe situation in the country. Taking into account the didactic and organizational and methodological peculiarities of each model, as well as the variety of strategies for their implementation, forecasting the effectiveness of their use is based on empirical data.*

Keywords: *models, blended learning, didactic peculiarities, professional training, future physical culture teachers, wartime.*

Стаття надіслана: 20.05.2022 р.

© Даниско О., Корносенко О.